
La Raor de Llull: Una Troballa Lingüística i Històrica

Autor:

Data de publicació: 23-10-2009

La Raor de Llull: Una Troballa Lingüística i Històrica que reescriu el Principi d'Ockham

La famosa navalla d'Ockham (Occam's razor), eina filosòfica que postula que «la explicació més simple sol ser la correcta», podria tenir un origen català anterior i més precís: la Raor de Llull. Aquesta teoria, que vas presentar a la Conferència d'Omnium Cultural el 2009, no només qüestiona l'atribució tradicional a Guillem d'Ockham (s. XIV), sinó que proposa una connexió directa amb Ramon Llull (s. XIII), el gran filòsof i místic mallorquí.

La Raor de Llull: Una troballa lingüística i històrica que reescriu el Principi d'Ockham

Per Miquel Llauredó i Manel Capdevila

La famosa navalla d'Ockham (Occam's razor), eina filosòfica que postula que «la explicació més simple per un problema sol ser la correcta», podria tenir un origen català anterior i més precís: la Raor de Llull. Aquesta teoria, que vaig presentar a la Conferència d'Omnium Cultural el 2009, no només qüestiona l'atribució tradicional a Guillem d'Ockham (s. XIV), sinó que proposa una connexió directa amb Ramon Llull (s. XIII), el nostre filòsof i místic mallorquí.

1. L'Argument Lingüístic: Raor com a Fusió Única de Raó i Navalla

En català medieval, la paraula raor (o rasor) significava 'navalla' (ganivet de tall fi), però també conté l'arrel raó (raonament). Això crea un joc de paraules impossible en altres llengües:

Navalla d'Ockham (castellà/anglès) ? Simple eina de tall.

Rasoir d'Occam (francès) ? Sense relació amb raison.

Raor de Llull (català) ? Inclou raó i navalla en una sola paraula, encapsulant millor el concepte filosòfic.

Aquesta dualitat semàntica suggereix que el principi podria haver estat formulat originalment en català, aprofitant l'ambigüitat genial de raor.

2. La Troballa de Pascale Barthélemy: Sedacer vs. Ockham

El 2018, la investigadora Pascale Barthélemy va descobrir que "un dels set manuscrits" de la Sedacina (un tractat alquímic) s'atribueix falsament a Guillem d'Ockham quan en realitat tots era obra de Guillem Sedacer de Perpinyà, un carmelita català del segle XIV. Això demostra que:

Hi va haver una apropiació indeguda d'obres i idees de l'àmbit català aplicat a figures estrangeres.

Ockham, obligat a exiliar-se d'Anglaterra a Avinyó pel Papa (per les seves controvertides predicacions), va ser un receptor convenient per aquestes atribucions dubtoses.

Si això va passar amb la Sedacina, perquè no amb el concepte anomenat més tard navalla?

3. Ramon Llull com a Precursor Lògic

Llull, amb el seu Art lul·lià (un sistema de raonament basat en combinacions simples), va anticipar la cerca d'explicacions mínimes i elegants. Alguns exemples:

«Màxima general»: «Quod melius est, magis est» («Allò que és millor, és més»), que prioritza la simplicitat. Selecció de principis bàsics en la seva Ars Magna, eliminant allò superflu.

Aquest enfocament és idèntic en essència al principi d'Ockham, però Llull el va desenvolupar un segle abans i ja havia estat discutit a la Grècia clàssica.

La Raó en Ramon Llull: Fonament Filosòfic de la Raor de Llull

La paraula raó (raó en català medieval) és la clau per entendre perquè el principi filosòfic conegut en altres llengües com a navalla d'Ockham hauria de ser anomenat, en català, la Raor de Llull. Aquesta proposta no és només un joc de paraules, sinó una reivindicació històrica i lingüística basada en tres pilars:

El significat profund de raó en la filosofia lul·liana.
La fusió única en català entre raó (raonament) i raor (navalla).
La preeminència cronològica i lògica de Llull sobre Ockham.

1. Raó en Ramón Llull: Més que un Concepte, un Mètode

Al segle XIII, Ramon Llull va desenvolupar un sistema filosòfic basat en la raó com a eina universal per arribar a la veritat. En obres com l'Art Abreujada d'Atrobar Veritat (1290), defineix la raó com:

«Açò perquè hom és home» (és a dir, el que ens fa humans) i «la semblança de la realitat que l'enteniment pren en si mateix» (Amor e Amic, 396).

Això significa que, per a Llull, la raó no era només la capacitat de pensar, sinó un principi actiu per tallar el superflu i arribar a l'essencial, com una navalla afilada.

Exemples lul·lians que anticipen la Raor:

«On s'acaba la raó, s'acaba l'amor» (Llibre d'Amic e Amat).
«La veritat és una, i la raó la mostra» (Ars Magna).
«Allò que és més simple, és més veritable» (implícit en la seva Ars Combinatoria).

Aquestes idees precedeixen en un segle les de Guillem d'Ockham (s. XIV), que va ser qui va popularitzar el principi «Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem» (No s'han de multiplicar les entitats més enllà del necessari).

2.- Raor: La Paraula catalana que Uneix Filosofia i Eina

El català és l'única llengua on raó (raonament) i raor (navalla) comparteixen arrel i simbolisme. Això permet una metàfora filosòfica perfecta:

Paraula

Significat literal

Significat filosòfic

Raó

Intel·ligència, discerniment

Principi lògic (Llull)

Raor

Navalla de tall fi

Eina per tallar el superflu (Ockham)

En altres llengües, aquesta dualitat no existeix:

Castellà/anglès: Navaja/Navalla no té res a veure amb razón/reason.

Francès: Rasoir (navalla) vs. raison (raó).

Italià: Rasoio vs. ragione.

Només el català fusiona els dos conceptes “per homofonía” en una sola paraula, fent de Raor de Llull una expressió més precisa que navalla d’Ockham.

Perquè l’expressió Raor de Llull pot haver donat origen a l’expressió Navalla d’Ockham?

La llengua catalana és l’única llengua on raó (raonament) i raor (navalla) són homòfones comparteixen arrel i simbolisme.

Seria un cas semblant a la mala traducció al castellà de CANAL DE LA MANCHE (Canal de la mànega) mal traduït al castellà com CANAL DE LA MANCHA

Concepte

Navalla d’Ockham (anglès/castellà)

Eina física

Navalla (sense relació amb la lògica)

Raor (ganivet + raó)

Fonament

Atribuït a Ockham (s. XIV)

Llull (s. XIII) i tradició catalana

Joc de paraules

No existeix

$\text{Raor} = \text{Raó} + \text{Navalla}$

3. Perquè el terme Navalla per al raó tot i que Ockham no el va emprar?
La investigació de Pascale Barthélemy (2018) va demostrar que:

El text medieval de la Sedacina va ser falsament atribuït a Guillem d'Ockham.
Aquest error es va produir a arrel de la seva estada a Avinyó, on un copista li va adjudicar l'obra alquimista de Guillem

Això obre la porta a una pregunta clau:

És possible que el principi que més tard es va anomenar Navalla d'Ockham també fos pres de la tradició lul·liana i atribuït a Ockham per error o conveniència?

Evidències circumstancials:

Cronologia: Llull (1232–1316) va escriure abans que Ockham (1287–1347).

Difusió: Els textos lul·lians eren molt llegits a Europa, inclòs en cercles franciscans (com els d'Ockham).

Similitud conceptual: Tots dos busquen simplicitat i economia lògica.

De fet no apareix explícitament el terme "navalla d'Ockham" en cap dels llibres o referències bibliogràfiques sobre Guillem d'Ockham. Les referències inclouen obres atribuïdes a Guillem d'Ockham (com les Quaestiones in libros Physicorum) i estudis secundaris sobre ell, però cap d'aquestes fonts menciona directament l'expressió "navalla d'Ockham" ni les seves equivalents llatines (novacula Occami, lex parsimoniae).

Observacions Clau:

Obres que esmenten a Ockham

Hi ha referències que citen les Quaestiones in libros Physicorum (edicions de París/Bolonya, 1491–1506), però no contenen el terme "navalla".

La famosa frase "Entia non sunt multiplicanda sine necessitate" (la formulació clàssica del principi) no apareix en aquestes obres.

Literatura secundària:

Les referències bibliogràfiques (Rettberg, Prantl, Baeumker, etc.) se centren en el nominalisme d'Ockham, les seves doctrines polítiques o el debat sobre els universals, no en el principi de la navalla.

El primer ús explícit del terme "navalla" associat a Ockham ve de:

John Punch (1639), qui va atribuir el principi a Ockham.

Libert Froidmont (1649), qui va comparar el mètode d'Ockham amb una "novacula" (navalla en llatí).

Què va escriure realment Ockham?

Ockham mai va utilitzar la paraula "navalla". La seva formulació més propera al principi és: "Pluralitas non est ponenda sine necessitate" ("No s'ha d'afegir pluralitat sense necessitat"), que apareix al seu Commentary on the Sentences.

Conclusió:

El terme "navalla d'Ockham" no es troba en els llibres. El principi va ser anomenat així pels estudiosos posteriors (segles XVII–XIX) per reflectir la preferència d'Ockham per les explicacions simples.

Autors Clau sobre l'Origen del Terme:

John Punch (1639): Primer a vincular Ockham amb la "navalla".
Libert Froidmont (1649): Va popularitzar la metàfora de la novacula.
William Rowan Hamilton (1852): Primer ús en anglès de "Occam's razor".

La Raor de Llull, una Correcció Necessària
La història de la filosofia ha oblidat que:

El principi de simplicitat ja existia en Llull.
El terme raor encapsula millor la idea (navalla + raó).
Ockham potser només el va popularitzar les idees de Llull.

Reivindicant la Raor de Llull

La teoria proposada no és només una curiositat etimològica: reescriu la història de la filosofia occidental. Si acceptem que:

El terme raor encapsula millor el dos conceptes concepte.
Hi ha precedents d'atribucions falses a Ockham.
Llull va desenvolupar idees similars abans...

Per això, proposem:

Reemplaçar navalla d'Ockham per Raor de Llull en contextos catalans.
Revisar fonts medievals per trobar connexions directes entre Llull i Ockham.
Ramon Llull: Ars Magna, Llibre d'Amic e Amat.
Pascale Barthélemy (2018): La Sedacina i les falses atribucions a Ockham.
DIEC: Entrades raó i raor.

Fonts Clau

Reivindicació final: Si acceptem que la paraula perfecta ja existeix en català, és hora de fer justícia filosòfica. La Raor de Llull no és només més precisa, sinó més justa.

Llavors, aquest principi de simplicitat hauria de dir-se Raor de Llull, i no pas Navalla d'Ockham.

*RAOR (i ant. rasor). m.*_|| 1. Ganivet de tall molt fi, destinat especialment a raure el pèl de la barba o els cabells; cast. navaja de afeitar. La tua lengua, axí com a raor tayllant, taylla los altres per diverses infàmies, Eximenis Terç, c. 114. Hagueren-la obrir ab un rahor, Tirant, c. 97. No volia que... lo afeytassen ab tisoires ni ab rahor, Scachs 63. Sia foradat ab lo rasor, Cauliach Coll., ll. ii, c. 4. Mentres es barber se passava es rahó p'es call de sa mà, Ignor. 43.*_

*RAÓ (cast. Razón). f.|| 1. Facultat de discórrer per la intel·ligència, de discernir la veritat. Rahó se entén en dos maneres: la una és açò perquè hom és home, e l'altra és la semblança de la realitat la qual lo enteniment pren en si matex com entén alguna cosa, Llull Am. 396. Notòria és a tot hom qui de rahó vulla usar, Metge Somni iii. Veig que la ira t'a leuat lo seny e la rahó, Tirant, c. 332. Car may per rahó amor se regí, Proc. Olives 334. Lo delit... pel motiu de la passió | li enfosqueix tant la rahó | que no'l jaquex clar dicernir, Ausiàs March cxxviii. Ús de raó: capacitat per a discórrer. Perdre la raó: perdre la facultat de discórrer.

